

Світлана Романюк
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна

Svitlana Romaniuk,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Pedagogy and Methods of Primary Education,
Chernivtsi National University named
after Yuriy Fedkovych.
(Chernivtsi, Ukraine)

s.romaniuk@chnu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-9905-8880

ПАРАДИГМАЛЬНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ УКРАЇНОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

PARADIGMATIC PRINCIPLES OF THE PREPARATION OF THE FUTURE TEACHER FOR THE FORMATION OF THE UKRAINIAN-SPEAKING PERSONALITY OF EDUCATORS

В умовах глобалізаційних процесів, реформування системи освіти в контексті положень законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», концепції «Нова українська школа» актуалізується проблема якісної підготовки майбутніх фахівців, в тому числі вчителя початкових класів, який має володіти не лише ґрунтовними фаховими знаннями, спектром інноваційних технологій, методиками навчання, а й професійними компетентностями, готовий самостійно приймати важливі рішення й нести за них відповідальність, володіти системою національних, загальнолюдських цінностей, на чому базується розвиток особистості. Трансформація системи початкової освіти до нової гуманістичної освітньої парадигми (НУШ) заклала початок динамічним змінам сучасної освіти, педагогічної свідомості суспільства початку ХХІ століття. Сучасна парадигма має будуватися на комунікації, співпраці і співтворчості усіх фахівців освітньої сфери, орієнтуватися на нові потреби суспільства.

З огляду на зазначене підготовка кваліфікованих учителів початкової школи має стати одним із шляхів впровадження нової стратегії початкової освіти в державі, яка ґрунтуватиметься на ціннісному ставленні до державної /української мови як до чинника формування духовної культури українського народу та національної єдності.

До засадничих компонентів підготовки майбутнього вчителя належить і мовна підготовка, що є чи не найважливішою у формуванні мовної особистості молодшого школяра, як важливої умови його подальшого успішного навчання і розвитку. Адже сьогодні, в умовах жорстокої агресії РФ, суспільство відчуває гостру потребу у збереженні та посиленні ролі української мови, як чинника національної консолідації, формуванні національно свідомої мовної особистості, з високим рівнем мовленнєвої культури, яка здатна цілеспрямовано використовувати мовні засоби у різних ситуаціях спілкування, ефективно взаємодіяти у виконанні завдань соціального, виробничого й економічного характеру, розвивати особистісні якості і творчі здібності, задовольняти свої запити, інтереси, потреби.

Аналіз джерельної бази дослідження засвідчує посилений інтерес лінгводидактів, А.Богущ, М.Вашуленка, Н.Голуб, І.Дроздова, Л.Мацько, О.Павлик, М.Пентилюк, М.Плющ, вчителів-практиків, методистів С.Махно, М.Міленко, Л.Супрун та ін. до формування україномовної особистості – людини, яка виявляє високий рівень мовної і мовленнєвої компетенції, здатна послуговуватися засобами мови у всіх сферах суспільного буття, основи якої закладаються у початковій школі і залежать від рівня мовленнєвої культури вчителя, який повинен досконало знати правила й закономірності мовознавчої науки, бо вводить дітей у науку про мову й допомагає в пізнанні її глибин. [5, С.218]. Навчити дитину спілкуватися в діалогічній, монологічній, усній та писемній формах, комунікувати і взаємодіяти в умовах життєдіяльності, а, отже, розвивати різні види мовленнєвої діяльності: аудіювання, слухання-говоріння, читання і письмо – головне завдання уроків української мови в сучасній початковій школі.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти мовленнєвий розвиток молодших школярів набуває статусу провідного принципу у навчанні української мови, а серед переліку провідних компетентностей першочерговим визначено «вільне володіння державною мовою» [1]. Становлення мовної особистості – це справа не одного уроку і, можливо, не одного року. Тому з перших занять з української мови у початковій школі роботу потрібно здійснювати з метою досконалого оволодіння учнями українською мовою через спілкування, розвивати комунікативні вміння і навички на кожному уроці. Відповідно майбутні вчителі мають бути готові до формування уявлень молодших школярів про мову і мовлення, забезпечувати мотивацію до навчання української мови, розвитку їх комунікативних умінь. Крім того, вони мають бездоганно володіти літературними нормами української мови, мовною комунікацією, яка здійснюється за допомогою різних форм та видів мовленнєвої діяльності. Провідним чинником/парадигмою у формуванні україномовної особистості, мовно-мовленнєвих компетенцій майбутніх учителів є його мовна освіта, україномовне освітнє середовище, опанування лінгвістичних і лінгводидактичних навчальних дисциплін, які викладаються у педагогічних ЗВО. Так, на спеціальності «Початкова освіта» ЧНУ, майбутні вчителі засвоюють основні відомості з української мови за професійним спрямуванням, методики навчання української мови, літературознавчої пропедевтики, розвитку мовленнєвої діяльності молодших школярів тощо. Вивчаючи зміст навчальних дисциплін студенти усвідомлюють, що мовлення вчителя – це провідний засіб регуляції поведінки учнів на уроці, а знання з техніки мовлення сприяють налагодженню комунікативної, партнерської взаємодії в освітньому процесі. Крім того, свідоме опанування мовної теорії (фонетики, орфоєпії, синтаксису) дає можливість відчувати відкритість, динамізм мовної системи та комунікативну доцільність використання ресурсів української мови в практиці багатовимірного професійного спілкування майбутніх учителів.

Вважаємо за необхідне зазначити, що оновлення змісту лінгвістичних дисциплін, посилення їх комунікативної спрямованості у формуванні україномовної особистості передбачає активну роботу з текстом, побудову освітнього процесу на принципах діалогізації, співпраці, ситуативності, в якому моделюється реальна життєва функція мови. У контексті зазначеного ефективними формами навчальних занять для студентів є моделюючі та практичні заняття, різноманітні тренінги, виконання вправ та розв'язання завдань, притаманних для шкільного освітнього процесу. Застосування в курсі «Методики навчання мовно-літературної освітньої галузі (українська мов) активних методів навчання, проєктних технологій дає можливість майбутнім учителям початкових класів глибше засвоїти теоретичні засади методики мови як науки та навчальної дисципліни, опанувати закономірності її розвитку у зв'язку з еволюцією наукових лінгвістичних та педагогічних концепцій, методичні категорії й поняття, що становлять предмет і зумовлюють зміст методики, ґрунтовніше оволодіти методами комунікативної діяльності у початковій школі [4, С.55]. Адже мовленнєва діяльність – це діяльність, що має соціальний характер, у ході якої висловлення формується і використовується для досягнення окресленої мети (спілкування, повідомлення, вплив) [3, С.161].

Сучасні дослідники вважають, що ефективність мовленнєвого розвитку може забезпечити лише чітка система роботи над формуванням комунікативних умінь через різноманітні вправи: інформаційно-змістові, структурно-композиційні, граматико-стилістичні та редагування [2, С.340]. Завдяки такій діяльності в учнів формується мовне чуття, вони оволодівають мовними нормами, набувають навичок практичної діяльності. Власний практичний досвід засвідчує, що для якісної україномовної підготовки здобувачів освіти варто добирати яскраві приклади, які сприяють формуванню національних цінностей, національної ідентичності, а це, в свою чергу, позитивно відображається на формуванні майбутніх фахівців. Таким чином, розвиток україномовної особистості передбачає переосмислення та використання нових підходів до навчання, які базуються на загальнолюдських і

національних цінностях, на піднесенні ролі української мови як найдорожчої цінності свого народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
2. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук.ред. М.С.Вашуленка. К.: Літера ЛТД, 2012, 364 с.
3. Павлик О., Кравцова І. Підготовка майбутнього вчителя до організації мовленнєвої діяльності учнів Нової української школи. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти: матеріали III всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, м.Бердянськ, 18 вер., 2019 р. Бердянськ, 2019. С. 161.
4. Романюк С.З. Інноваційні технології навчання лінгводидактичних дисциплін у вищій школі. International scientific and practical conference «Innovations and modern Technology in the educational system: contribution of Poland and Ukraine»: Conference Proceedings, May 5-6, 2017. Sandomierz. – P.53-57.
5. Федурко М., Філь Г. Комунікативна компетентність у системі професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Науковий вісник Чернівецького університету. Випуск 760. Педагогіка та психологія. Чернівці, 2015. С.217-224.